

دماوندیه

✓ وزن شعر: مفعول مفاعله مفعول

✓ لحن خوانش: حماسی

✓ این درس، توصیف نمادین است.

✓ سال ۱۳۰۱ به تحریک بیگانگان و هرج و مرج قلمی و هتاک‌ها در مطبوعات و آزار وطن خواهان و سستی کار دولت مرکزی بروز کرده بود که شعر براین اساس سروده شده

✓ و دونوع توصیف را همراه دارد هم تخیلی و هم نمادین

✓ به همین دلیل در لایه اول باید کوه دماوند که بلندترین کوه ایران است و ویژگی‌های آن را در نظر گرفت و در لایه دوم بعد نمادین را در نظر گرفت که شاعر در ابتدا با توجه به بلندی و دور از دسترس بودن دماوند با حسن تعلیلی زیبا آن را پیوند می‌دهد به دوری روشنفکران از جامعه به تهدید یا تطمیع.

✓ و یکی از زیبایی‌های این شعر همان درهم تنیدگی دولایه معنایی است.

✓ دماوند خانوش است و ساکت و در تنهایی نشسته. که در لاک دفاعی فرو رفته کلاه خود روی سر گرفته که کسی بر سر او نکوبد و کمربندی آهنین دور خود بسته که کسی به او نتازد شاعر از این کار دماوند شاکی است و او را دعوت به مبارزه می‌کند. یعنی از روشنفکر جامعه می‌خواهد که آزاد شود و بر خروشد ماننده دیو جسته از بند نه مانند دیو پای در بند.

بیت اول :

" ای دیو سپید پای در بند / ای گنبد گیتی ای دماوند "

🌸 قلمرو زبانی:

✓ تعداد جمله : ۳ جمله

جمله اول :

📖 ای : حرف ندا / دیو سپید پای در بند : گروه منادایی (دیو : منادا . هسته / سپید : صفت . وابسته پسین / پای در بند : صفت . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 ای : حرف ندا / گنبد گیتی : گروه منادایی (گنبد : منادا . هسته / گیتی : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله سوم :

📖 ای : حرف ندا / دماوند : منادا

👉 ساختمان واژه ها :

✓ ونده مرکب : پای در بند

✓ نکته : سپید : فرایند واجی

◆ ترکیب ها:

اضافی : گنبد گیتی

وصفی : دیو سپید / دیوپای در بند

🌸 قلمرو ادبی:

استعاره مصرحه : دیو سپید / گنبد گیتی

استعاره مکنیه : گنبد گیتی

تشخیص : ای دماوند / ای دیو سپید/ ای گنبد گیتی

پای در بند کنایه: از گرفتار و زندانی بودن است

تلمیح : به داستان دیو سپید از هفت خوان رستم و جنگ رستم با این دیو در دماوند

اغراق

نماد : کوه دماوند نماد روشنفکرانی که از ترس حکومت وقت سکوت کرده اند و لب به سخن نمی گشایند

قافیه : پای در بند / دماوند

🌸 قلمرو فکری:

ای دیو سفید گرفتار و ساکن و ای سقف جهان ، ای دماوند

❓ بیت دوم :

" از سیم به سر یکی کله خود / ز آهن به میان یکی کمریند "

🌸 قلمرو زبانی:

معنی واژه ها:

کله : کلاه خود : کلاه جنگی / سیم : نقره

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 داری : فعل محذوف / نهاد : تو محذوف / یکی کله خود : گروه مفعولی (یکی : صفت شمارشی . وابسته

پیشین / کله خود : مفعول . هسته / سر : متمم

جمله دوم :

📖 داری : فعل محذوف / نهاد : تو محذوف / یکی کمر بند : گروه مفعولی (یکی : صفت شمارشی . وابسته پیشین / کمر بند : مفعول . هسته) / آهن : متمم / میان : متمم

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : یکی

وندی مرکب : کمر بندی

◆ ترکیب ها:

وصفی : یکی کله خود / یکی کمر بند

□ 🌸 قلمرو ادبی:

استعاره : سیم استعاره از برف / کمر بند آهنی : استعاره از سنگها و صخره های میان کوه که تیره رنگ هستند
مراعات نظیر : کله خود و آهن و کمر بند / سیم و آهن / سر و کله خود / میان و کمر بند

🌸 قلمرو فکری:

کلاه جنگی از نقره بر سرداری و یک کمر بند آهنی نیز به کمر داری . (تداعی یک مبارز و سرباز آماده جنگ)

اشاره به سفیدی برف قله و میانه پر از سنگ و تیره رنگ کوه.

بیت سوم :

" تا چشم بشر نبیند روی / بنهفته به ابر چهر دل بند "

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

بنهفته : پنهان کرده / چهر : چهره / دلبند : محبوب . عزیز / روی : صورت . رو

تعداد جمله : ۲ جمله

جمله اول :

📖 نبنند : فعل / چشم بشر : گروه نهادی (چشم : نهاد . هسته / بشر : مضاف الیه . وابسته پسین) / رویت : گروه مفعولی . (روی : مفعول . هسته / ت : مضاف الیه . وابسته پسین) / تا : تا ، حرف ربط ، بیان علت

📖 در این مصرع جهش ضمیر داریم . (ضمیر " ت ")

جمله دوم :

📖 بنهفته : فعل (بنهفته ای) / نهاد : تو محذوف / چهر دلبند : گروه مفعولی (چهر : مفعول . هسته / دلبند : صفت . وابسته پسین) / ابر : متمم

👉 ساختمان واژه ها :

مرکب : دلبند

◆ ترکیب ها:

اضافی : چشم بشر

وصفی : چهر دلبند

☞ قلمرو ادبی:

تشخیص : روی تورا نبنند / پنهان کرده ای

مراعات : چشم . روی . چهر

حسن تعلیل : شاعر علت بلند بودن و پنهان بودن قله را در پشت ابرها دوری از مردم نادان می داند

واج آرایی: ب

بیت به شیوه ی بلاغی

قافیه : دلبند

🌀 قلمرو فکری:

برای اینکه انسان چهره ی تو را نبیند خودت را پشت ابر پنهان کرده ای . (اشاره به بلندی کوه)

مفهوم بیت: شکایت شاعر از مردم روزگار، خطاب شاعر به روشنفکران و ازادخواهان که به خاطر اعتراض انزوا پیش گرفته اند.

بیت چهارم :

" تا واره‌ی از دم ستوران / وین مردم نحس دیومانند، "

🌀 قلمرو زبانی:

معنی ::

واره‌ی : رها شوی / دم : سخن / ستوران : چهارپایان / نحس : پلید، شوم

تعداد جمله : یک جمله

نکته : این بیت با بیت بعدی موقوف المعانی است

جمله اول :

📖 واژه‌ی : فعل پیشوندی / نهاد : تو محذوف / دم ستوران : گروه متممی (دم : متمم . هسته / ستور : مضاف الیه. وابسته پسین)ان : وابسته / و : عطف / این مردم نحس دیو مانند : معطوف به متمم (این : صفت اشاره . وابسته پیشین / مردم : متمم . هسته / نحس : صفت . وابسته پسین / دیومانند : صفت . وابسته پسین) / تا : حرف ربط بیان علت

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : ستوران

مرکب : دیومانند

♦ ترکیب ها:

اضافی : دم ستوران

وصفی : این مردم / مردم نحس / مردم دیومانند

اهمیت املائی :

نحس / ستوران / واژه‌ی

🌸 قلمرو ادبی:

تشبیه : مردم دیومانند

ستوران: استعاره از انسان های بی تفاوت به مسایل کشور و نادان

مجاز : دم مجاز از سخن

تتابع اضافات : مردم نحس دیو مانند

قافیه : دیومانند

🌀 قلمرو فکری:

برای این که از هم نشینی با مردم ترسو و نادان و شوم(نحس) و دیو صفت رهایی یابی....

ارتباط معنایی

از این دیو مردم که دام و ددند / نهان شو که هم صحبتان بدند

بیت پنجم :

با شیر سپهر بسته پیمان / با اختر سعد کرده پیوند

🌀 قلمرو زبانی:

معنی ::

اختر سعد = سیاره ی مشتری که «سعد اکبر» است.

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 بسته (است) : فعل / نهاد : او محذوف / پیمان : مفعول / شیر سپهر : گروه متممی (شیر : متمم . هسته / سپهر : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 کرده (است) : فعل / نهاد : او محذوف / پیوند : مفعول / اخترسعد : گروه متممی (اختر : متمم . هسته / سعد : مضاف الیه . وابسته پسین)

♦ ترکیب ها:

اضافی : شیر سپهر

اهمیت املائی : اختر / سعد

□ ❁ قلمرو ادبی:

شیر سپهر : استعاره از خورشید

مراعات: شیر سپهر و اختر سعد

تشخیص و استعاره : دماوند هم پیمان خورشید و اختر سعد شده.

کنایه : با شیر سپهر پیمان بستن / با اختر سعد پیوند کردن : دوستی کردن

حسن تعلیل : برای بلندی دماوند

مجاز : شیر سپهر : مجاز از خورشید

اغراق

مراعات : سپهر ، اختر، سعد

قافیه : پیوند

❁ قلمرو فکری:

ای دماوند (مردم) برای مبارزه با (فلک) استبداد با شیر سپهر پیمان بسته ای که به تو نیرو بدهد و با ستاره سعادت ، مشتری که سداکبراست ، پیوند بسته ای که در این مبارزه سعادت نصیبت کند.. (اشاره به بلندی دماوند که باحسن تعلیل پیوند داده که از دست مردم دیوماند و شوم با خورشید) باصورت فلکی (اسد) و مشتری نشان خوشبختی الفت گرفته است.

و در لایه نمادین : گوشه گیری و انزوای روشنفکران که به دوردست ها پناه گرفته اند.

بیت ششم :

" چون گشت زمین ز جور گردون / سرد و سیه و خموش و آوند ، "

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

جور : ستم / گردون : روزگار / خاموش : خاموش / آوند : معلق

تعداد جمله : یک جمله

نکته : این بیت با بیت بعدی موقوف المعانی است .

جمله اول :

📖 گشت : فعل اسنادی / زمین : نهاد / جورگردون : گروه متممی (جور : متمم . هسته / گردون : مضاف الیه . وابسته پسین) / سرد : مسند / سیه : معطوف به مسند / خاموش : معطوف به مسند / آوند : معطوف به مسند

♦ ترکیب ها:

اضافی : جورگردون

□ 🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص : زمین از ظلم روزگار ... / خفه و خاموش شدن زمین

اضافه استعاری : جورگردون

واج آرایی : مصوت کوتاه " و " در مصراع دوم

قافیه : آوند

✿ قلمرو فکری:

وقتی زمین از ظلم و ستم روزگار سرد و سیاه و خاموش و معلق شد ، (اشاره به باور قدما که آسمان در سرنوشت. زمین و زمینیان. اثر می گذارد)

بیت هفتم :

" بنواخت زخشم بر فلک مشت / آن مشت تویی تو ای دماوند "

✿ قلمرو زبانی:

معنی :

بنواخت : کوبید

تعداد جمله : ۳ جمله

جمله اول :

✎ بنواخت : فعل / نهاد : او محذوف / مشت : مفعول / خشم : متمم / فلک : متمم

جمله دوم :

✎ ی : هستی / آن مشت : گروه نهادی (آن : صفت اشاره . وابسته پیشین / مشت نهاد . هسته) / تو : مسند .

/ تو : نقش تبعی

جمله سوم :

✎ ای : حرف ندا / دماوند : منادا

✿ قلمرو ادبی:

تشخیص : ای دماوند / زمین ،مشت کوبید

تشبیه : تو مشت هستی

تکرار : مشت / تو

واج آرایی : ن . ش . ت

مراعات نظیر : بنواخت، مشت، خشم

نماد مشت: نماد خشم و قیام و اعتراض / فلک نماد زورگو و ظالم

🌸 قلمرو فکری:

زمین از خشم بر آسمان مشتى زد که آن مشت تو هستی .

❓ بیت هشتم :

تو مشت درشت روزگاری / از گردش قرن ها پس افکند

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

پس افکند : برجای ماند

تعداد جمله : ۲ جمله

جمله اول :

📖 ی : هستی / تو : نهاد / مشت درشت روزگار : گروه مسندی (مشت : مسند . هسته / درشت : صفت .

وابسته پسین / روزگار : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 پس افکند : فعل / نهاد : تو محذوف / گردش قرن ها : گروه متممی (گردش : متمم . هسته / قرن ها : مضاف الیه . وابسته)

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : روزگار / گردش / قرن ها

◆ ترکیب ها:

اضافی : گردش قرن ها

وصفی : مشت درشت

□ 🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص: کل بیت

واج آرایی: صامت ش

🌸 قلمرو فکری:

تو مشت درشت روزگار هستی که در طی قرن ها برجای ماندی .

تو از. پس گذر روزگار. و میراث ان مشت درشت روزگاری.

بیت نهم :

ای مشت زمین بر آسمان شو / بر وی بنواز ضربتی چند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : ۳ جمله

جمله اول :

📖 ای : حرف ندا / مشت زمین : گروه منادایی (مشت : منادا. هسته / زمین : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 شو : فعل : به معنای برو / نهاد : تومحذوف / آسمان : متمم

جمله سوم :

📖 بنواز : فعل / تو : نهاد محذوف / ضربتی چند : گروه مفعولی (چند : وابسته پیشین . صفت مبهم / ضربتی : مفعول) / وی : متمم

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : ضربتی

◆ ترکیب ها:

اضافی : مشت زمین

وصفی : ضربتی چند (ترکیب وصفی مقلوب)

🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص : ای مشت زمین

استعاره : آسمان، از حکومت استبدادی

مراعات نظیر : مَشْت، ضَرَبْتی، بِنَوَاز

تضاد : زَمین و آسَمَان

❓ قافیہ : چَند

🌸 قلمرو فکری:

ای مَشْت زَمین به آسَمَان برو و چَند ضَرَبه ای به او بزن . (تحریض و تشویق به مبارزه و قیام)

بیت دهم:

نی نی تو نه مَشْت روزگاری / ای کوه نی ام زگفته خرسند

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

نی ام : نیستم

تعداد جمله : ۴ جمله

جمله اول :

📖 نی نی : شبه جمله

جمله دوم :

📖 نیستی : فعل / نهاد : تو / مَشْت روزگار : گروه مسندی (مَشْت : مسند . هسته / روزگار : مضاف الیه .

وابسته پسین)

جمله سوم :

📖 ای : حرف ندا / کوه : منادا

جمله چهارم :

📖 نیستم : فعل / نهاد : من محذوف / خرسند : مسند / گفته : متمم

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : روزگار / گفته

♦ ترکیب ها:

اضافی : مشت روزگار

✓ نکته : روزگار دو تلفظی

🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص : ای کوه

واج آرایی: ن

🌸 قلمرو فکری:

نه تو مشت درشت روزگار نیستی . ای کوه از گفته ام راضی نیستم .

مشت نشانه اعتراض است و دماوند به عنوان نماد روشنفکران و ازادخواهان سکوت پیشه کرده و نشانی از اعتراض ندارد و به همین دلیل شاعر از این تشبیه منصرف می شود.

بیت یازدهم :

تو قلب فسرده زمینی / از درد ورم نموده یک چند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : دو جمله

معنی :

فسرده : افسرده (فسرده :تحول معنایی / قدیم:یخ زده ومنجمد / امروزه :غمگین)

جمله اول :

📖 ی : هستی : فعل / تو : نهاد / قلب فسرده زمین : گروه مسندی (قلب : مسند . هسته / فسرده : صفت . وابسته پسین / زمین : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 ورم نموده (ای) : فعل / نهاد : تو محذوف / درد : مٹم / یک چند : قید

👉 ساختمان واژه ها :

مرکب : یک چند

◆ ترکیب ها:

اضافی : قلب زمین

وصفی : قلب فسرده

□ 🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص

تشبیه : دماوند به قلب افسرده و یخ زده

استعاره : ورم استعاره از برآمده بودن کوه

ایهام : افسرده : یخ زده و منجمد_ افسرده

مراعات : قلب ، درد ، ورم

استعاره : ورم : برآمدگی کوه

حسن تعلیل : علت برآمدگی دماوند را اینگونه توجیه کرده است

واج آرایی (د)

🌸 قلمرو فکری:

تو قلب پژمرده زمین هستی که از درد و ناراحتی ورم کرده ای .

قرابت معنایی با :

افسرده مباش اگر نه سنگی / رهوارتر آی اگر نه لنگی

بیت دوازدهم :

تا درد و ورم فرو نشیند / کافور بر آن ضماد کردند

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

ضماد کردن: مرهم نهادن

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 فرونشیند : فعل پیشوندی / درد : نهاد / ورم : معطوف به نهاد / تا : حرف ربط

جمله دوم :

📖 کردند : فعل / نهاد : آنها محذوف / کافور : مفعول / آن : متمم / ضماد : مسند

اهمیت املائی :

ضماد

🌸 قلمرو ادبی:

مراعات : درد و ورم و ضماد

📖 استعاره : کافور : استعاره از برف / درد و ورم : استعاره از غم و ناراحتی

مراعات : درد ، ورم ، کافور

حسن تعلیل : برای وجود برف روی کوه

🌸 قلمرو فکری:

برای اینکه این درد و ورم بهبود پیدا کند کافور (برف) بر روی آن ضماد کردند .

مفهوم : بیت خفقان حاکم بر جامعه مانع قیام تو شده است

در مفهوم تخیلی برف چون مرهمی بر درد و ورم کوه(بلندی این آتشفشان خاموش) قرار گرفته

بیت سیزدهم:

شو منفجر اے دل زمانه / وان آتش خود نهفته مپسند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : سه جمله

جمله اول :

📖 شو : فعل / نهاد : تو محذوف / منفجر : مسند

جمله دوم :

📖 ای : حرف ندا / دل زمانه : گروه منادایی (دل : منادا . هسته / زمانه : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله سوم :

📖 میسند : فعل / تو : نهاد محذوف / آن آتش خود : گروه مفعولی (آن : وابسته پیشین ، صفت اشاره / آتش : مفعول . هسته / خود : مضاف الیه . وابسته پسین) / نهفته : مسند

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : زمانه / نهفته

◆ ترکیب ها:

اضافی : دل زمانه / آتش خود

وصفی : آن آتش

🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص : ای دل زمانه

استعاره : آتش استعاره از خشم و نفرت / دل زمانه استعاره از دماوند خاموش / دل زمانه

🌸 قلمرو فکری:

فوران کن و درد و ناراحتی خود را پنهان نکن .

مفهوم : شاعر خود و آزادی خواهان را دعوت به قیام می کند و می خواهد سکوت نکنند

بیت چهاردهم:

خامش منشین، سخن همی گوی / افسرده مباش، خوش همی خند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : ۴ جمله

جمله اول :

📖 منشین : فعل / تو : نهاد محذوف / خامش : قید

جمله دوم :

📖 همی گوی : فعل امر / نهاد : تو محذوف / سخن : مفعول

جمله سوم :

📖 مباش : فعل / تو : نهاد محذوف / افسرده : مسند

جمله چهارم :

📖 همی خند : فعل امر / نهاد : تو محذوف / خوش : قید

🌸 قلمرو ادبی:

تضاد : افسرده ، خوش

تشخیص برای دماوند : خاموش منشین ، سخن همی گوی و بشنو .

واج آرایی: صامت خ

🌸 قلمرو فکری:

خاموش مباح و حرف بز (برضد این ستم ها اعتراض کن) و پژمرده نباش بلکه شاد و خوش باش

مفهوم بیت : توصیه به سخن گفتن و اعتراض کردن

نکته : آوردن همی بر سر افعال امر همی خند و همی گوی ویژگی سبکی است

بیت پانزدهم :

پنهان مکن آتش درون را / زین سوخته جان ، شنو یکی پند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 مکن : فعل / تو : نهاد محذوف / آتش درون : گروه مفعولی (آتش : مفعول . هسته / درون : مضاف الیه . وابسته پسین) / پنهان : مسند

جمله دوم :

📖 شنو : فعل / نهاد : تو محذوف / یکی پند : گروه مفعولی (یکی : صفت شمارشی . وابسته پیشین / پند : مفعول . هسته) / این سوخته جان : گروه متممی (این : صفت اشاره . وابسته پیشین / سوخته جان : متمم . هسته)

🔗 ساختمان واژه ها :

وندی مرکب : سوخته جان

◆ ترکیب ها:

اضافی : آتش درون

وصفی : یکی پند

🌸 قلمرو ادبی:

تشخیص : شنو

آتش درون : استعاره از درد و ناراحتی

کنایه : سوخته جان : دردمند و رنج کشیده

مراعات : آتش و سوخته

واج آرایی : در صامت ن

مراعات نظیر : پند و شنیدن

🌸 قلمرو فکری:

این درد و ناراحتی ات را پنهان مکن . یک پند را از این سوخته جان (من . خود شاعر) بشنو

بیت شانزدهم:

گر آتش دل نهفته داری / سوزد جانت ، به جانت سوگند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : سه جمله

جمله اول :

📖 داری : فعل / نهاد : تو محذوف / آتش دل : گروه مفعولی (آتش : مفعول . هسته / دل : مضاف الیه . وابسته پسین) / نهفته : قید / گر : حرف ربط

جمله دوم :

📖 سوزد : فعل / نهاد : آن محذوف / جانت : گروه مفعولی (جان : مفعول . هسته / ت : مضاف الیه . وابسته پسین)

جمله سوم :

📖 سوگند می خورم : حذف / جانت : گروه متممی (جان : متمم . هسته / ت : مضاف الیه . وابسته پسین)

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : نهفته

♦ ترکیب ها:

اضافی : آتش دل / جانت / جانت

🌸 قلمرو ادبی:

استعاره : آتش دل . استعاره از خشم

تکرار: جانت

مراعات : دل و جان / آتش و سوزد

🌸 قلمرو فکری:

اگر درد و ناراحتی ات را پنهان کنی به جانت قسم ، جان و روح را می سوزاند .

مفهوم : سفارش به قیام و اعتراض نسبت به استبداد

بیت هفدهم :

ای مادر سر سپید، بشنو / این پند سیاه بخت فرزند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 ای : حرف ندا / مادر سر سپید : گروه منادایی (مادر : منادا . هسته / سرسپید : صفت وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 بشنو: فعل / نهاد : تو محذوف / این پند سیاه بخت فرزند : گروه مفعولی (این : صفت اشاره . وابسته پیشین / پند : مفعول . هسته / سیاه بخت : صفت مضاف الیه . وابسته وابسته / فرزند : وابسته پسین . مضاف الیه)

نکته : سیاه بخت فرزند : ترکیب وصفی مقلوب (فرزند سیاه بخت)

👉 ساختمان واژه ها :

مرکب : سرسپید / سیاه بخت

◆ ترکیب ها:

وصفی : مادر سرسپید / فرزند سیاه بخت

✿ قلمرو ادبی:

تشخیص : ای مادر سرسپید

استعاره : مادر: دماوند

مراعات : مادر و فرزند

سیاه بخت کنایه از: بدبخت ، پریشان روزگار

کنایه : سر سپیدی کنایه از باتجربه بودن و کهنسالی

تضاد : سپید و سیاه

✿ قلمرو فکری:

ای کوه دماوند پند این فرزند بدبخت (خود شاعر) را بشنو

مفهوم : پند پذیری

بیت هجدهم :

برکش ز سر این سپید معجر / بنشین به یکی کبود اورند

✿ قلمرو زبانی:

معنی :

برکش : بیرون بیاور. در آور / معجر : روسری / اورند : تخت پادشاهی

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

برکش : فعل / نهاد : تو محذوف / این سپید معجر : گروه مفعولی (این : صفت اشاره . وابسته پیشین / سپید : صفت . وابسته پسین / معجر : مفعول) / سر : متمم

نکته : سپید معجر و کبود اورند : ترکیب وصفی مقلوب هستند . (معجر سفید / اورند کبود)

جمله دوم :

بنشین : فعل / تو : نهاد محذوف / یکی کبود اورند : گروه متممی (یکی : وابسته پیشین . صفت شمارشی / اورند : متمم . هسته / کبود : وابسته پسین . صفت)

♦ ترکیب ها:

وصفی : این معجر / معجر سپید / اورند کبود / یکی اورند

□ قلمرو ادبی:

سپید معجر : استعاره از برف

کنایه : معجر سپید بر سر داشتن کنایه از ناتوانی / بر اورند تخت پادشاهی نشستن کنایه از اظهار قدرت ، بدست گرفتن قدرت و حکومت

مجاز : اورند، اورنگ، تخت ، مجازاً: فر و شکوه، شان و شوکت

🌸 قلمرو فکری:

عجز و ناتوانی را کنار بگذار و خود حکومت را به دست گیر.

مفهوم : ترک گوشه نشینی و ناتوانی و توصیه به قدرت نمایی کردن

بیت نوزدهم :

بگرای چو اژدهای گرز . / بخروش چو شرزه شیر ارغند

🌸 قلمرو زبانی:

❓ معنی :

بگرای : جمله ور شو ، حرکت کن / گرز : بزرگ / شرزه : خشمگین / ارغند : خشمگین

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 بگرای : فعل / نهاد : تو محذوف / چو: مثل . حرف اضافه / اژدهای گرز : گروه متممی (اژدها : متمم . هسته / گرز : صفت . وابسته پسین)

جمله دوم :

📖 بخروش : فعل / نهاد : تو محذوف / چو: مثل . حرف اضافه / شرزه شیر ارغند : گروه متممی (شرزه : متمم . هسته / شیر : مضاف الیه . وابسته پسین / ارغند : صفت . وابسته وابسته)

◆ ترکیب ها:

وصفی : شیر ارغند / اژدهای گرز / شرزه شیر

اهمیت املایی :

شرزه / ارغند / گرزه

□ ❁ قلمرو ادبی:

تشخیص

تشبیه : چو ازدها / چو شرزه شیر

جناس اختلافی (نا همسان) : گرزه و شرزه

❁ قلمرو فکری:

ای دماوند چون ازدهایی کشنده و بزرگ حمله ور شوو مانند شیری خشم آلود خروشی برآور..

مفهوم : توصیه به اعتراض و قیام و تاکید بر مبارزه با استبداد جامعه

بیت بیستم:

بفکن زپی این اساس تزویر / بگسل زهم این نژاد و پیوند

❁ قلمرو زبانی:

معنی :

پی : پایه . اساس / تزویر : ریا / بگسل : پاره کن

این نژاد و پیوند = منظور حاکم زمان شاعر است.

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 بگن : فعل امر از مصدر افکندن / نهاد : تو محذوف / این اساس تزویر : گروه مفعولی (این : صفت اشاره .
وابسته پیشین / اساس : مفعول . هسته / تزویر : مضاف الیه . وابسته پسین) / پی : متمم

جمله دوم :

📖 بگسل : فعل امر از مصدر گسستن / نهاد : تو محذوف / این نژاد : گروه مفعولی (این : صفت اشاره . وابسته
پیشین / نژاد : مفعول . هسته) / پیوند : معطوف به مفعول / هم : متمم

پی ، اساس : مترادف

◆ ترکیب ها:

اضافی : اساس تزویر

وصفی : این اساس / این نژاد / این پیوند

اهمیت املائی :

تزویر / اساس

□ 🌸 قلمرو ادبی:

این بیت موازنه دارد

کنایه : از پی افکندن : از پی افکندن کنایه از نابودی به طور کامل / از پی گسستن : نابود کردن به طور کامل

مراعات : نژاد و پیوند

🌸 قلمرو فکری:

پایه های ریا و دورویی (سلسله شاهنشاهی را از بین ببر و نژاد این افراد ستمگر از بین ببر

مفهوم : درخواست نابودی حکومت ریا و دروغ و نابودی کامل حکومت ظلم

بیت بیست و یکم :

برکن ز بن این بنا که باید / از ریشه ، بنای ظلم برکند

🌸 قلمرو زبانی:

تعداد جمله : دو جمله

جمله اول :

📖 برکن : فعل / نهاد : تو محذوف / این بنا : گروه مفعولی (این : صفت اشاره . وابسته پیشین / بنا : مفعول . هسته) / بن : متمم

جمله دوم:

📖 باید برکند : فعل / بنای ظلم : گروه مفعولی • بنا : مفعول . هسته / ظلم : مضاف الیه . وابسته پسین) / ریشه : متمم

♦ ترکیب ها:

اضافی : بنای ظلم

وصفی : این بنا

🌸 قلمرو ادبی:

تشبیه : ظلم را به بنا

مراعات : بنا . ریشه . برکندن

واج آرایبی : ب ، ن

کنایه : از بن برکندن : کنایه از نابود کردن

بنا در مصراع اول : استعاره از ظلم

🌸 قلمرو فکری:

این ظلم و ستم موجود در جامعه را از ریشه نابود که چون ظلم باید از ریشه و اساس نابود شود.

مفهوم : تقاضای نابودی حکومت جور و بیداد

بیت بیست و دوم :

زین بیخردان سفله بستان / داد دل مردم خردمند

🌸 قلمرو زبانی:

معنی :

سفله : پست / بستان : بگیر / داد : حق

تعداد جمله : یک جمله

جمله اول :

📖 بستان : فعل امر از مصدر " ستدن " / نهاد : تو محذوف / داد دل مردم خردمند : گروه مفعولی (داد :

مفعول . هسته / دل : مضاف الیه . وابسته پسین / مردم : مضاف الیه . مضاف الیه وابسته وابسته / خردمند :

صفت مضاف الیه . وابسته وابسته)/ این بخردان سفله : گروه متممی (این : وابسته پیشین صفت اشاره /
بخردان : متمم . هسته / سفله : وابسته پسین . صفت)

👉 ساختمان واژه ها :

وندی : بیخردان / خردمند

◆ ترکیب ها:

اضافی : داد دل / داد مردم / دل مردم

وصفی : این بیخردان / بیخردان سفله / مردم خردمند

اهمیت املائی :

سفله / بستان

□ 🌀 قلمرو ادبی:

واج آرایی : مصوت " و د

تشخیص

تضاد : بیخردان . خردمند

🌀 قلمرو فکری:

از این نادانان پست حق مردم دانا را بگیر

مفهوم : دادخواهی ازظالمان ومستبدان

🌸 قلمرو زبانی:

۱. معادل معنایی واژه های مشخص شده را در متن درس بیابید .

سریر ملک عطا داد کردگار تو را / به جای خویش دهد هرچه کردگار دهد
ظہیر الدین فار
یابی

پاسخ :

سریر :اورند

- دردناک است که در دام شغال افتد شیر / یا که محتاج فرومایه شود مرد کریم
شهریار

پاسخ : فرومایه : سفله

۲. از متن درس چهار ترکیب وصفی که اهمیت املائی داشته باشند، بیابید و بنویسید

پاسخ : مردم نحس / بیخردان سفله / این سپید معجز / شیر ارغند

۳. در بیت های زیر، ترکیب های اضافی را مشخص کنید .

الف (تو مشمت درشت روزگاری از گردش قرن ها پس افکند .

ب) زین بی خردان سفله بستان داد دل مردم خردمند

پاسخ :

مشمت روزگار ، گردش قرن ها / داددل ، دل مردم

۱- 🌸 قلمرو ادبی:

۲- در کدام بیتها آرایه حسن تعلیل که به کار رفته است؟ دلیل خود را بنویسید .

بیت ۳: تا چشم بشر نبیندت روی / بنهفته به ابر چهر دل‌بند : شاعر علت بلند بودن و پنهان بودن قله را در پشت ابرها دوری از مردم نادان می‌داند

بیت ۱۲: تا درد و ورم فرو نشیند/ کافور بر آن ضماد کردند : برای وجود برف روی کوه

بیت ۱۱: تو قلب فسرده رمینی / از درد ورم نموده یک چند : علت برآمدگی دماوندرا اینگونه توجیه کرده است

۳- در بیت های زیر استعاره ها را مشخص کنید و مفهوم هر یک را بنویسید.

- از سیم به سر یکی کله خود ز آهن به میان یکی کمر بند

- پنهان مکن آتش درون را زین سوخته جان ، شنو یکی پند

پاسخ :

- کلاخودی از سیم. استعاره از برف ها / کمربندی از آهن : استعاره از سنگ ها و صخره ها /

سر برای دماوند. استعاره مکنیه / میان و کمر بند برای دماوند استعاره مکنیه / آتش برای دماوند مجازا

گدازه ها ، برای روشنفکر استعاره از خشم درون / پنهان مکن خطاب به دماوند استعاره مکنیه.

۴- شعرهای دماوندیه و مست و هوشیار را از نظر قالب مقایسه کنید .

پاسخ : قالب دماوندیه : قصیده ولی مست و هوشیار : قطعه است

۱- ❁ قلمرو فکری:

الف - مقصود شاعر از «دماوند» و «سوخته جان» چیست؟

سوخته جان : خود شاعر / دماوند : روشنفکران آگاه و خاموش

ب- چرا شاعر خطاب به " دماوند " چنین می گوید :

تو قلب فسرده زمینی از درد، ورم نموده یک چند "

پاسخ : چون کوه دماوند در برابر ستمگری ها سکوت کرده و مانند عضو مجروحی ورم کرده است.

۳- معنی و مفهوم بیت زیر را به نثر روان بنویسید.

بفکن زپی این اساس تزویر بگسل ز هم این نژاد و پیوند

پاسخ : پایه های ریا و دورویی را از بین ببر و نژاد این افراد ستمگر از بین ببر

۴- مفهوم مشترک بیت های زیر را بنویسید .

شو منفجر ای دل زمانه وان آتش خود نهفته میسند " بهار "

سحر بر شاخسار بوستانی چه خوش می گفت مرغ نغمه خوانی / برآور هر چه اندر سینه داری سروی، ناله ای ،
آهی، فغانی اقبال لاهوری

پاسخ : توصیه به مبارزه و پرهیز از سکوت

تحلیل کننده : ثریا نصرت آبادی . سیرجان

گروه دبیران ادبیات ایران <https://t.me/joinchat/B1NHLEPz0ArQYcpEIgw6lg>

کانال جامع ادبیات یازدهم و دوازدهم @adabiyatjame11